

Boek van de maand

Hoop voor Israël

W. Wierenga

Vorig jaar, 2007, verscheen bij uitgeverij Boekencentrum te Zoetermeer het boek *Hoop voor Israël. Perspectieven uit Handelingen*, samengesteld onder redactie van drs. M.C. Mulder en dr. A. Noordegraaf. Het boek heeft acht hoofdstukken, geschreven door acht verschillende auteurs. In elk hoofdstuk wordt een passage uit Lucas' Handelingen der Apostelen onder de loep genomen vanuit de vraagstelling: wat betekent de passage voor de verhouding van de kerk tot het Joodse volk?

Het koningschap over Israël

De eerste studie is geschreven door drs. C.J. van den Boogert, en hij behandelt daarin de vraag die de leerlingen aan Christus stelden (Hand. 1:6): *'Heer, gaat U dan binnen afzienbare tijd het koningschap over Israël herstellen?'* Een vraag waarvan Calvijn zei: de vraag bevat evenveel fouten als woorden. Hij meende dat de leerlingen daarmee blijk gaven van een ernstig af te keuren aardse, nationalistische, particularistische instelling.

Van den Boogert is het met dit oordeel van Calvijn niet eens en ik val hem daarin bij. De leerlingen mochten op grond van de oudtestamentische profetieën herstel van het koninkrijk voor Israël verwachten. Van den Boogert herinnert aan de woorden van de engel Gabriël bij de annunciatie: je zoon zal 'een groot man worden en Zoon van de Allerhoogste worden genoemd, en God, de Heer, zal hem de troon van zijn vader David geven. Tot in eeuwigheid zal hij koning zijn over het volk van Jakob, en aan zijn koningschap zal geen einde komen'. Deze woorden van de engel liggen ook in het verlengde van de oudtestamentische beloften en profetieën over de herbouw van het vervallen koningshuis van David (zie bijv. Am. 9:11). Christus foetert de leerlingen dan ook niet uit vanwege een vermeende particularistische instelling, Hij zegt slechts dat ze niet te maken hebben met wat de Vader over de tijd en het ogenblik heeft vastgesteld.

De vraag van de leerlingen is m.i. mede uitgelokt door het feit dat Christus sprak over de uitstorting van de Heilige Geest (vs. 5). Immers, de profetieën van het Oude Testament verbinden de uitstorting van de Geest met 'het einde der tijden' (zie Hand. 2:17). Het 'koningschap over Israël' is het koninkrijk van God, waarover het bijvoorbeeld in de tweede bede van het Onze Vader gaat. Dat Messias Jezus een Israëliet, nader: een Jood is, is in de gereformeerde theologie te weinig verdisconteerd. Dat het koninkrijk van God het koningschap over Israël is, over 'Groot-Israël' (= Israël uitgebreid met in Israël ingelijfde onderdanen van Jezus Christus) moet naar mijn mening juist in de relatie met de Joden beklemtoond worden.

Het gevaar is ook aanwezig dat de profetieën (beloften) betreffende het koninkrijk van God slechts 'spiritueel' geïdentificeerd worden. Maar het Lam dat de boekrol uit de hand nam van Hem die op de troon zat, is tegelijk de leeuw uit de stam Juda, de telg van David, door wie God Jahweh nu de wereld, ook Israël, regeert (Op. 5). Hij regeert niet alleen spiritueel (door zijn Geest over zijn christenen), maar ook in de leiding van de wereldgeschiedenis. Eenmaal ruimt Hij alle rebellie op, zo zegt Psalm 2, en regeert Hij in volle glorie als de leeuw uit de stam Juda, als de telg van David, over een vernieuwde aarde, deze aarde met Israël en Nederland. Dan worden alle profetieën van het Oude Testament letterlijk vervuld. Deze duiding van de

profetieën staat lijnrecht tegenover de opvatting van de (al of niet dispensationalistische) chiliasten.

Het artikel van Van den Boogert behandelt deze en verwante vragen. Het is een uitstekende studie.

Pinksteren

Het tweede hoofdstuk is geschreven door dr. M. van Campen. Naar aanleiding van Handelingen 2:1-11 beziet hij het pinksterfeest als feest van verbondsvernieuwing. De subtitel luidt: 'De Joodse achtergrond van het pinksterfeest.' Het Wekenfeest was het feest van de slootoogst: de oogst begon omstreeks Pesach en eindigde vijftig dagen daarna met de tarweoogst (het woord 'Pinksteren' hangt samen met het Griekse woord voor 'vijftig'). Maar het Wekenfeest werd ook het feest van de wetgeving bij de Sinai, het feest waarbij herdacht werd dat Jahweh zijn volk zijn onderwijs, zijn Thora, gaf. Dus een openbaringsfeest. De tekenen van storm en vuur op de pinksterdag herinneren aan de verschijnselen die ook de openbaring bij de Sinai begeleidden. Op Pinksteren handelt de God van Israël door de Messias van Israël. Hij vernieuwt het verbond dat Hij eens sloot met Israël. Daarmee is het pinksterfeest gekarakteriseerd als de voortzetting en bekroning van het werk van Jahweh, de God van Israël.

Een prima studie.

Allen die ver weg zijn

Het derde hoofdstuk is geschreven door prof. dr. J. Hoek. Het behandelt de betekenis van Handelingen 2:39, waar we de bekende woorden van Petrus vinden die in de gereformeerde doopformulieren zijn opgenomen: *'Want voor u geldt deze belofte evenals voor uw kinderen en voor allen die ver weg zijn en die de Heer, onze God, tot zich zal roepen.'* Wanneer deze woorden worden gelezen bij de christelijke doop, zou men kunnen denken dat met 'u en uw kinderen' de leden van de christelijke gemeente worden bedoeld. Maar Petrus sprak deze woorden ten aanhoren van de in Jeruzalem verzamelde Joden en Jodengenoten. Met 'u en uw kinderen' bedoelde hij die Joodse toehoorders. Deze belofte is de belofte van de gave van de Heilige Geest, en inderdaad, die belofte staat in het Oude Testament en werd gegeven aan het oude verbondsvolk van Jahweh (bijv. in Joël 3). En wie zijn dan 'allen die ver weg zijn en die de Heer, onze God tot zich zal roepen'? Bedoelde Petrus daarmee de Joden in de diaspora, of de heidenen die in Israël zouden worden ingelijfd door het geloof in Jezus als Messias? Of beide? Of alleen het verre nageslacht van de naar Petrus luisterende Joden?

In dit leerzame artikel komt ook de vraag aan de orde: voeren de gereformeerde kerken deze woorden terecht aan als medegrond voor de kinderdoop? Prof. Hoek beantwoordt die vraag als volgt: *'Toch mogen we in het licht van deze tekst eraan vasthouden dat de kleine kinderen van de gelovigen mogen en zelfs moeten worden gedoopt.'* De vraag wie bedoeld worden met 'allen die ver weg zijn, maar erbij geroepen worden', beantwoordt Hoek aldus: in eerste instantie hebben deze woorden een binnen-Joodse actieradius, en pas in tweede instantie en impliciet kan hierin een verwijzing naar het tot geloof komen van heidenen worden gehoord. Dat is m.i. juist: de belofte van de gave van de Geest is primair een belofte van Jahweh aan het oude verbondsvolk. In de vervulling van die belofte zullen, ook volgens de oudtestamentische profetieën, eveneens heidenen delen als 'bij Israël ingelijfd'.

Tijden van wederoprichting

Het vierde hoofdstuk is geschreven door prof. dr. M.J. Paul en gaat over de ‘Tijden van wederoprichting’, een uitdrukking die Petrus in zijn redevoering na de genezing van de lamgeborene gebruikte (Hand. 3:19-21). Petrus riep de Joden die zijn gehoor vormden, op om zich te bekeren van de verwerping van Messias Jezus. Hij voegt daaraan de belofte toe dat ze bij bekering vergeving zullen krijgen van hun zonden, én dan zegt hij: *‘Dan zal de Heer een tijd van rust doen aanbreken en zal Hij de messias zenden die Hij voor u bestemd heeft. Dat is Jezus, die in de hemel moest worden opgenomen tot de tijd aanbreekt waarover God van oudsher bij monde van zijn heilige profeten heeft gesproken en waarin alles zal worden hersteld.’* Dat zijn buitengewoon interessante woorden, waarover echter veel verschil van mening bestaat. Wat is bedoeld met die tijd van rust (of, zoals de NBG-1951 luidt: ‘tijden van verademing’)? Wat is bedoeld met het gezonden worden van de Messias? Wat is bedoeld met de tijd waarin alles zal worden hersteld?

Handelingen 3:19-21 is door vele interpreten zo geduid, dat het oude bondsvolk weinig met deze beloften meer te maken had. Sommigen brachten bij hun interpretatie godsdienstige opwekkingen in de loop van de kerkgeschiedenis ter sprake. Anderen gingen hier spreken over een toekomstig duizendjarig rijk, of over adempauzes in de weeën van de eindtijd. Prof. Paul roept de exegeten tot de orde: het verband moet gehonoreerd worden. Petrus spreekt tot de Joodse mensen van zijn tijd. Zij hadden de Messias verworpen. Daarvan moesten ze zich bekéren. Aan de geëiste bekering zijn beloften verbonden. Dat is geheel in de lijn van de oudtestamentische profeten: na bekering tot Jahweh zal Hij komen met vergeving van bedreven kwaad en gaat het gedreigde oordeel niet door. Paul toont dat verband met de oudtestamentische profetieën overtuigend aan. Het oordeel is in Handelingen der Apostelen al ter sprake gekomen op de pinksterdag. Bloed, vuur en rookwalm. Zoals hun Messias ook had gezegd: verwoesting van stad en land dreigde. Dát oordeel gaat niet door als er bekering komt bij Petrus’ toehoorders. In plaats van het oordeel komen er dan goede dingen: vergeving, rust (of: verademing, opluchting) en – na verloop van tijd – de terugkeer van de Messias en het herstel van alle dingen. De vergeving is niet geschonken en de tijden van rust evenmin. Want er kwam geen bekering. Het oordeel moest voltrokken worden. En wérd voltrokken in het jaar 70.

Paul haalt zonder er commentaar op te geven de woorden van dr. J. van Eck aan uit diens commentaar op Handelingen (CNT, Kampen 2003, p. 105), dat God met deze oproep tot bekering met de daaraan verbonden beloften laat zien ‘dat Hij het anders had gewild’. Een dergelijke uitdrukking gaat mij te ver. Hoogstens kan men zeggen dat de wereldgeschiedenis er anders had uitgezien wanneer Israël aan deze oproep had gehoor gegeven. Interessant is ook de bespreking die Paul geeft van Handelingen 3:22 over ‘een profeet als Mozes’. Het kan duidelijk zijn dat in deze toespraak van Petrus een toekomstige massale bekering van Israël niet in het vooruitzicht wordt gesteld, maar ook niet uitgesloten.

Naar mijn mening gaat Paul te ver wanneer hij stelt dat de combinatie van de uitspraken in Handelingen der Apostelen tot de conclusie kan leiden dat er een volgorde is te ontdekken in de lotgevallen van Israël en de volken: ‘eerst Israël, dan de volken en daarna weer Israël (met de andere volken)’. In een noot zegt hij dan: ‘Hierbij kan ook Rom. 9-11 betrokken worden.’ Wie op de hoogte is van de problemen betreffende het thema ‘Israël en de volken’, kan nu concluderen dat Paul een massale bekering van Israël aannemelijk acht. Naar mijn oordeel kan ook uit Romeinen 11:25-26 niet geconcludeerd worden tot een dergelijke volgorde en een massale bekering van Israël. Veeleer leert bestudering van Romeinen 9-11 dat ‘heel Israël’ in Romeinen 11:26 gelijk is aan de rest van Israël die God in de loop der eeuwen tot geloof in Jezus als Messias zal brengen. De Griekse woordjes *kai houtoos* waarmee vers 26 begint,

dienen niet vertaald te worden zoals de NBV doet: ‘Dan zal ...’, dat een tijdsvolgorde suggereert, maar veeleer met: ‘En op die manier ...’

De laatste hoofdstukken

Ik vermeld nu de titels van de andere hoofdstukken.

Hoofdstuk 5 behandelt de rede van Stefanus in Handelingen 6 en 7 onder de titel: ‘Conflict en polemieek.’

Hoofdstuk 6 behandelt Handelingen 10 en 11: ‘Gedoopt en niet besneden’, over Cornelius, die als eerste onbesneden in het verbond wordt opgenomen zonder besneden te worden.

Hoofdstuk 7 is getiteld: ‘Eenheid en verscheidenheid’, en handelt over het zgn. apostelconvent van Handelingen 15.

Hoofdstuk 8 heeft de titel: ‘Breekpunt of brug. Paulus over de hoop van Israël’ (Hand. 23:6; 24:15; 26:6-7; 28:20).

Stuk voor stuk zijn de studies populair geschreven; ze zijn tegelijk wetenschappelijk verantwoord en getuigen van eerbiedige omgang met de Bijbel. De ontwikkelde gedachten blijven binnen de gereformeerde traditie.

Kritische lezing en bestudering van dit boek zal verrijkend kunnen werken.

N.a.v.: Drs. M.C. Mulder en dr. A. Noordegraaf (red.),

Hoop voor Israël. Perspectieven uit Handelingen, Boekencentrum, Zoetermeer, 2007. ISBN 978 90 2114 143 5. 192 pag. Prijs €19,90